

Wojciech Pelczar

Wydział Administracji i Nauk Społecznych

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Zainteresowania czytelnicze studentów dziennikarstwa i anglistyki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Słowa kluczowe: studenci, literatura, nawyki czytelnicze, nauki społeczne

Key words: students, literature, reading habits, social sciences

Problematyka niniejszego opracowania stanowi swego rodzaju kontynuację refleksji zawartych w opublikowanym kilka lat wstecz tekście *Poezja w pozauczelnianych zainteresowaniach studentów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie*¹. Ich inspiracją, aktualną także w przypadku przemysłów prezentowanych obecnie, były liczne opinie badaczy procesów recepcji literatury, podkreślających z niepokojem dość powszechne dziś zjawisko spadku czytelnictwa, szczególnie wśród młodego pokolenia Polaków. Wystarczy przywołać kilka wybranych głosów sygnalizujących skalę problemu. Japoński polonista Tokimasa Sekiguchi, znawca naszej kultury i jej gorący propagator w Kraju Kwitnącej Wiśni, stwierdza, że społeczeństwo polskie funkcjonuje obecnie w fazie postlitterackiej, a jej istota to odejście od lektury książek, zwłaszcza klasyki, i preferencja kultury obrazkowej, szczególnie w kształcie proponowanym przez media komercyjne². Wtórzy mu Anna Janus-Sitarz, mówiąc o narastającym zjawisku odrzucania kultury wysokiej, deprecjacji roli książki, zwłaszcza przez młodzież szkolną, która – konstatuje z goryczą autorka – nie czyta praktycznie niczego poza SMS-ami i mailami³. W klimat przytoczonych powyżej, z konieczności, dwóch jedynie opinii znawców interesującego autora zagadnienia, kształtującego oblicze współczesnej przestrzeni kulturowej, wpisują się również charakterystyczne tytuły tekstów. Oto niektóre z nich:

- *Książka na zakręcie* (Paulina Małochleb, „Polonistyka” 2015, nr 3);
- *W klimacie horroru: co czytają nasi uczniowie poza obowiązkową lekturą szkolną?* (Halina Drahal, „Głos Nauczycielski” 2014, nr 45);

¹ Zob. W. Pelczar, *Poezja w pozauczelnianych zainteresowaniach studentów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie*, w: *Miedzy człowiekiem i człowiekiem*, red. M. Burta, M. Kryszczuk, S. Sobieraj, Siedlce 2013, s. 429–439.

² Zob. T. Sekiguchi, *Detronizacja literatury na polonistyce japońskiej i jej kontratak*, w: *Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury polskiej studentów zaawansowanych*, red. J. Mazur, Lublin 2000, s. 215 i n.

³ Zob. A. Janus-Sitarz, *Lektura szkolna w sobie reality shows*, w: *Metodyka a nauka o literaturze i nauka o języku*, red. D. Michułka, K. Bakula, Wrocław 2005, s. 131.

- *Z czytelnictwem nadal źle – raport z badań Biblioteki Narodowej* (Roman Chymkowski, „Poradnik Bibliotekarza” 2011, nr 4);
- *O polskim nieczytaniu* (Jadwiga Raczkowska, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2014, nr 6);
- *Książka nie wygra z piłką nożną* (Zofia Zasacka, „Głos Pedagogiczny” 2015, nr 4).

Znakomitą pointę przytoczonych tytułów opracowań analizujących rodzimy pejzaż czytelniczy stanowią słowa Wisławy Szymborskiej, która w swym późnym liryku, opatrzonym charakterystycznym tytułem *Nieczytanie*, z sarkazmem stwierdza:

Do dzieła Prousta
nie dodają w księgarni pilota
nie można się przełączyć
na mecz piłki nożnej
albo kwiz [...] ⁴.

W kontekście przywołanych opinii, wspartych błyskotliwą myślą noblistki, oraz rezultatów wspomnianego wcześniej sondażu, dotyczącego jedynie poetyckich fascynacji studentów, uzasadnione staje się pytanie o ich ewentualne literackie preferencje, wykraczające poza z natury rzeczy ograniczoną nieco perspektywę zainteresowań liryką. Zamyśl ten legł u podstaw badań, których założenia oraz rezultaty zostaną przedstawione w tym opracowaniu. Ich celem była chęć odpowiedzi na pytanie o zainteresowania i motywacje czytelnicze słuchaczy studiów dziennikarskich oraz anglistyki rzeszowskiej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, kształtujących się w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym. Uwagę skoncentrowano wyłącznie na tekstach niebędących tak zwaną lekturąadaną, a więc tych, z którymi ewentualny kontakt jest efektem samodzielnego wyboru, a nie koniecznością narzuconą przez osobę prowadzącą zajęcia.

Refleksja badawcza koncentrowała się wokół następujących pytań: po pierwsze – czy studenci, poza wspomnianą już „lekturąadaną”, sięgają w ogóle po tytuły spoza obowiązkowego kanonu, po wtóre – jak często to czynią, po trzecie – co stanowi inspirację dla interesującej autora czytelniczej aktywności, po czwarte – na jakie zjawiska tekstu zwracają uwagę – tematykę, czy może także warstwę formalną. Założenie kolejne – sondaż badawczy miał zostać zrealizowany na początku roku akademickiego. Przyjęto bowiem, być może nieco arbitralnie, hipotezę, że okres letniej kanikuły, z uwagi na dominację w telewizji, a więc medium będącym podstawowym źródłem rozrywki dla masowego odbiorcy, powtórek programów, sprzyja sięganiu po książkę. Zdecydowano się także stworzyć respondentom możliwość ujawnienia swych ewentualnych bardziej szczegółowych fascynacji, czyli wymienienia autorów lub tytułów zajmujących czołowe miejsca w ich osobistym rankingu czytelniczym. Kwestia ta miała zamykać listę pytań.

⁴ W. Szymborska, *Tutaj*, Kraków 2009, s. 28.

Narzędziem badawczym uczyniono ankietę, naturalnie anonimową, poza, rzecz prosta, płcią odpowiadającego i kryptonimem kierunku, zawierającą cztery następujące pytania:

1. Czy i jak często sięgasz po tekst literacki niebędący tak zwaną lekturąadaną?

- a) nigdy
- b) rzadko – do trzech razy w roku
- c) często – jeden lub dwa razy w miesiącu
- d) bardzo często – przynajmniej raz w tygodniu

2. Czym kierujesz się, sięgając po tekst?

- a) własnym gustem czytelniczym
- b) sugestiami bliskich i znajomych
- c) recenzjami
- d) tematyką utworu
- e) rodzajem literackim – epika, liryka, dramat (podkreśl właściwą ewentualność)
- f) nazwiskiem modnego autora
- g) nastrojem chwili
- h) potrzebą rozrywki
- i) chęcią porównania tekstu z jego ekranizacją
- j) inne możliwości

3. Na co zwracasz uwagę w trakcie czytania?

- a) akcję i fabułę utworu
- b) kreację bohatera
- c) warstwę językowo-stylistyczną
- d) inne możliwości – wymień je
- e) nie potrafię jednoznacznie odpowiedzieć

4. Podaj liczbę książek przeczytanych w okresie minionych wakacji (chodzi o rok 2014 – przyp. autora) oraz, ewentualnie, ich tytuły i autorów.

Kształt pytań ankiety wymaga komentarza. Mianowicie, poza pytaniem pierwszym i czwartym, respondenci mieli możliwość zakreslenia więcej niż jednego typu odpowiedzi. Po wtóre, w pytaniach drugim i trzecim zdecydowano się na przyjęcie formuły sugerującej słuchaczowi kilka możliwości wyboru, choć, oczywiście, ewentualne ograniczenie się jedynie do pytania bez dystraktorów również nie byłoby uchybieniem. Wszelako ich wprowadzenie, co naturalne, przekłada się na precyzję kategoryzacji odpowiedzi studentów w zestawieniach liczbowych.

Organizacja i przebieg badań oraz charakterystyka uczestników

Sondaż ankietowy, jak już wspomniano, zrealizowano u progu roku akademickiego 2014/2015 wśród słuchaczy dziennikarstwa oraz anglistyki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Były to pierwsze roczniki studiów stacjonarnych i niestacjonarnych – poziomu licencjackiego i magisterskiego. Przyjęto też, że z sondażu wyłączeni zostaną cudzoziemcy kształcący się

w uczelni na wspomnianych kierunkach. Nie jest to wszakże przejaw dyskryminacji, lecz jedynie efekt znajomości ich kompetencji w zakresie języka polskiego. Nadto piszącego te słowa interesowały wyłącznie realia rodzime. Założenie takie wyraźnie ograniczyło liczbę respondentów. W rezultacie na pytania ankiety, rozprawdzonej przez autora wśród studentów na początku inauguracyjnego spotkania w sali wykładowej, odpowiedziało 31 mężczyzn i 63 kobiety.

Szczegółowe dane liczbowe, uwzględniające podział na typ studiów oraz płeć, zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Zestawienie liczbowe uczestników sondażu ankietowego

Typ studiów	Płeć i liczba respondentów	
	K (kobiety)	M (mężczyźni)
Stacjonarne (dzienne)	28	18
Niestacjonarne (zaoczne)	35	13
Razem	63	31

Źródło: badania własne.

Jak wynika z tabeli 1, na pytania badawcze odpowiedziało łącznie 94 studentów, w większości kobiety, stanowiące 67,0% ankietowanych. Także większością byli słuchacze kształcący się w systemie niestacjonarnym, lecz tu przewaga wyniosła jedynie dwie osoby.

Po zarysowaniu liczbowej charakterystyki respondentów należy przejść do analizy danych, które przyniosły odpowiedzi na pytania ankiety. Również tu zostanie utrzymana ich dwupłaszczyznowa segmentacja, uwzględniająca system zdobywania wiedzy – a więc stacjonarny i niestacjonarny.

Pierwsze pytanie miało ustalić, czy i jak często studenci sięgali z własnej woli po tekst niebędący lekturą zadaną przez osobę prowadzącą zajęcia. Liczbowe zestawienie odpowiedzi ujęto w tabelach 2 i 3.

Tabela 2

Częstotliwość czytania tekstów niebędących lekturą zadaną – studia stacjonarne

Typ odpowiedzi	Liczba odpowiedzi z podziałem na płeć [%]	
	K (28)	M (18)
Nigdy	–	–
Rzadko	12 (42,9%)	12 (66,7%)
Często	13 (46,4%)	5 (27,8%)
Bardzo często	4 (14,3%)	2 (11,1%)

Źródło: badania własne.

Tabela 3

Częstotliwość czytania tekstów niebędących lekturąadaną – studia niestacjonarne

Typ odpowiedzi	Liczba odpowiedzi z podziałem na płeć [%]	
	K (35)	M (13)
Nigdy	–	4 (30,8%)
Rzadko	7 (20,0%)	5 (38,5%)
Często	16 (45,7%)	3 (23,1%)
Bardzo często	11 (31,4%)	1 (7,7%)

Źródło: badania własne.

Zestawienia zawarte w tabeli 2 i 3 upoważniają do sformułowania kilku wniosków. Przede wszystkim dowodzą one, że zainteresowanie tytułami spoza kanonu zalecanego w uczelni na studiach zaocznych jest wyraźnie wyższe niż na dziennych. Jeśli bowiem zsumuje się odpowiedzi deklarujące „częsty” lub „bardzo częsty” tego typu kontakt, okaże się, że łącznie głosy kobiet i mężczyzn dały wskaźnik bez mała 65-procentowy – wobec 52,2% w systemie dziennym. Jednocześnie wskaźniki te sugerują inną jeszcze prawidłowość. Mianowicie ów, w sumie pozytywny, rezultat jest przede wszystkim zasługą kobiet, wśród których nie pojawiła się ani jedna deklaracja zupełnego braku zainteresowania tego rodzaju aktywnością, podczas gdy możliwość tę wskazało czterech studentów zaocznych. Także mężczyźni zdecydowanie częściej określali swoją aktywność czytelniczą jako „rzadką”.

Drugie pytanie ankiety, już ściśle merytoryczne, dotyczyło motywacji czytelniczych, a więc tego, co skłania do sięgnięcia po tytuł spoza uczelnianego zestawu. Prezentując uzyskane wskaźniki liczbowe, posłużono się gradacją malejącą, która wprawdzie nie odpowiada kolejności dystraktorów pytania, lecz bardziej czytelnie ilustruje preferencje respondentów. Szczegółowe dane zamieszczono w kolejnym zestawieniu (tab. 4).

Tabela 4

Motywacje czytelnicze słuchaczy studiów stacjonarnych

Typ odpowiedzi	Liczba odpowiedzi z podziałem na płeć [%]	
	K (28)	M (18)
Własny gust czytelniczy	23 (82,1%)	13 (72,2%)
Tematyka utworu	20 (71,4%)	9 (50,0%)
Potrzeba rozrywki	18 (64,3%)	11 (61,1%)
Sugestie bliskich i znajomych	10 (35,7%)	5 (27,8%)
Chęć konfrontacji tekstu z jego medialną realizacją	9 (32,1%)	5 (27,8%)
Nastroj chwili	5 (17,9%)	5 (27,8%)
Nazwisko modnego autora	4 (14,3%)	2 (11,1%)
Rodzaj literacki	3 (10,7%)	–
Przeczytana recenzja	3 (10,7%)	4 (22,2%)

Źródło: badania własne.

Wśród innych możliwości respondentki pojedynczo wymieniały chęć przeczytania pozostałych tytułów znanego już autora, zaś respondenci, także pojedynczo, wskazywali na „sentyment”, „przypadek” oraz „obecność w tekście humoru”, nie określając wszakże, o jaką jego odmianę chodzi.

Wybory studentów kształcących się w systemie zaocznym ukazano w tabeli 5.

Tabela 5

Motywacje czytelnicze słuchaczy studiów niestacjonarnych

Typ odpowiedzi i ich liczba	Liczba odpowiedzi z podziałem na płeć [%]	
	K (35)	M (13)
Własny gust czytelniczy	30 (85,7%)	6 (46,2%)
Tematyka utworu	22 (62,9%)	1 (7,7%)
Sugestie bliskich i znajomych	12 (34,3%)	2 (15,4%)
Przeczytane recenzje	10 (28,6%)	8 (61,5%)
Nastroj chwili	7 (20,0%)	1 (7,7%)
Potrzeba rozrywki	6 (17,1%)	2 (15,4%)
Chęć konfrontacji tekstu z jego medialną realizacją	5 (14,3%)	2 (15,4%)
Rodzaj literacki	4 (11,4%) w tym: dramat i epika – po 2 odpowiedzi (5,7%) liryka – 1 odpowiedź (2,9%)	1 (7,7%)
Nazwisko modnego autora	3 (8,6%)	1 (7,7%)

Źródło: badania własne.

Należy dodać dla kompletności zestawienia, że wśród tak zwanych „innych możliwości” studentki pojedynczo wskazywały na „prośbę dziecka”, „potrzebę związaną z pracą licencjacką”, a więc jednak z rodzajem aktywności narzuconej przez uczelnię, oraz na „rady bibliotekarki”.

Porównanie danych liczbowych zawartych w obu tabelach pozwala sformułować szereg interesujących wniosków. Przede wszystkim uderza zgodność płci i form kształcenia w zakresie dwóch wskaźników motywacji czytelniczych. Okazuje się, że dominujące znaczenie ma, zdaniem respondentów, „własny gust czytelniczy”, zajmujący pierwszą pozycję wśród trzech grup wypełniających ankietę, a więc obu płci i jednej formy studiowania. Wyjątek stanowią „przeczytane uprzednio recenzje książek”, wskazane jako decydujący argument przez nieco ponad 60% mężczyzn ze studiów zaocznych. Wymieniony już „własny gust” zajął w ich przypadku drugą pozycję, a więc również bardzo eksponowaną. Na nieco niższym, lecz także bardzo wysokim miejscu w tym swoistym rankingu motywów czytelniczych znalazła się, co było do przewidzenia, „tematyka utworu”, wskazana łącznie przez ponad 55% wszystkich uczestników sondażu. Zadziwia, że ewentualność tę wybrał tylko jeden respondent ze studiów zaocznych.

Nie chcąc tej analizy jakościowej uczynić nazbyt obszerną, należy odnieść się do dwóch jeszcze wskaźników, sytuujących się, wedle terminologii sportowej,

w górnej połowie tabeli. Zawierają one, podobnie zresztą jak dominujący w studenckich wyborach „własny gust czytelniczy”, pewną dozę subiektywizmu. Chodzi mianowicie o dość często wymienianą przez ankietowanych, szczególnie kształcących się w systemie stacjonarnym, rozrywkową funkcję tekstu, obecną łącznie w prawie 40% odpowiedzi. Drugim motywem, na który warto jeszcze zwrócić oddzielną uwagę w kontekście masowej kultury popularnej, jest wpływ na czytelnicze wybory studentów medialnych realizacji setek, a może nawet tysięcy tytułów literackich⁵. Jak znaczące współcześnie jest to zjawisko, niech świadczy fakt, że nie tylko znawcy tej problematyki, ale także szkolne programy wręcz zalecają w ramach edukacji literackiej i kulturalnej paralelną analizę tekstu i innego tekstu kultury⁶. Na motywacyjny walor wspomnianych realizacji wskazało łącznie około 20% ankietowanych.

Pozostałe z wymienionych w dystraktorach motywów czytelniczych, poza zauważalnym wpływem „nastroju chwili”, podkreślanym w większości przez kobiety, cieszą się wyraźnie mniejszą popularnością. Uwaga ta odnosi się głównie do „nazwiska modnego autora”, „rodzaju literackiego”, w mniejszym zaś stopniu do „recenzji”. Warto przypomnieć, że ich znaczenie, i to na poziomie nieco przekraczającym 60% kształcących się w systemie zaocznym, podkreślali przede wszystkim mężczyźni. Może to dobrze świadczyć o racjonalności ich lekturowych wyborów.

Trzecie pytanie ankiety dotyczyło ewentualnej preferencji przez studentów formalnych wyznaczników tekstu literackiego, miało więc poniekąd profil teoretycznoliteracki. Ten właśnie aspekt spowodował, że w jego konstrukcji także zdecydowano się wprowadzić dystraktory. Uzyskane wskaźniki liczbowe znajdują się w tabeli 6, natomiast preferencje studentów zaocznych ukazano w tabeli 7.

Tabela 6

Elementy formalne tekstu w zainteresowaniach słuchaczy studiów stacjonarnych

Typ odpowiedzi	Liczba odpowiedzi z podziałem na płeć [%]	
	K (28)	M (18)
Akcja i fabuła	22 (78,6%)	16 (88,9%)
Kreacja bohatera, szczególnie jego psychika	11 (39,3%)	9 (50,0%)
Warstwa językowo-stylistyczna	4 (14,3%)	2 (11,1%)
Nie potrafię odpowiedzieć	3 (10,7%)	2 (11,1%)
Inne możliwości	–	–

Źródło: badania własne.

⁵ Zob. między innymi: W. Pelczar, *Środki audiowizualne w nauczaniu i uczeniu się literatury*, Rzeszów 1984, rozdz. 3; A. Marzec, *Ze słowa na obraz. Lektury szkolne na ekranie*, Kraków 1996; *Z problematyki kształcenia językowego, literackiego i kulturowego*, red. A. Grochulska, E. Polański, Piotrków Trybunalski 2000; W. Pelczar, *Dialog tradycji i współczesnych zjawisk kultury popularnej na lekcjach języka polskiego*, w: *Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009, s. 198–204.

⁶ Zob. na przykład B. Skowronek, *Recepcja tekstów filmowych przez licealistów. Stan obecny – perspektywy*, w: *Kształcenie literacko-kulturowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, red. D. Karkut, T. Półchłopek, Rzeszów 2010, s. 216 i n.

Tabela 7

Elementy formalne tekstu w zainteresowaniach słuchaczy studiów niestacjonarnych

Typ odpowiedzi	Liczba odpowiedzi z podziałem na płeć [%]	
	K (35)	M (13)
Akcja i fabuła	24 (68,6%)	9 (69,2%)
Kreacja bohatera, szczególnie jego psychika	21 (60,0%)	5 (38,5%)
Warstwa językowo-stylistyczna	7 (20,0%)	1 (7,7%)
Nie potrafię odpowiedzieć	7 (20,0%)	–
Inne możliwości	–	–

Źródło: badania własne.

Jak wynika z zestawień, dominującym elementem warstwy formalnej tekstu, na którym koncentruje się uwaga czytających, jest akcja i fabuła – na studiach stacjonarnych było to przeciętnie nieco ponad 80%, zaś na niestacjonarnych blisko 70% wskazań. Rezultatu tego w żaden sposób nie można uznać za niespodziankę. Zajmująca drugą pozycję kreacja bohatera tekstu bardziej frapuje mężczyzn, słuchaczy studiów stacjonarnych, bowiem dokładnie połowa spośród nich wybrała tę właśnie odpowiedź. Należy dodać dla przejrzystości wyводу, że respondenci stosunkowo często opowiadali się jednocześnie za obiema możliwościami, toteż suma wskaźników procentowych przekracza 100. Identyczna sytuacja zdarzyła się również w przypadku pytania drugiego. Jeśli chodzi o sylwetkę bohatera tekstu, odmienną sytuację zaobserwowano wśród studentów zaocznych, gdyż na ten element wskazało aż 60% kobiet i prawie 40% mężczyzn. W sumie w obu systemach studiowania przeciętna liczbowa jest bliska.

Warstwa językowo-stylistyczna jako obiekt czytelnicznych fascynacji w obu formach kształcenia uzyskała odpowiednio 13,0% i 16,7% wskazań. Wypada wszakże zaznaczyć, że ta opcja odpowiedzi jest prawie nieobecna wśród mężczyzn. Natomiast spory odsetek słuchaczy, łącznie około 13%, nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie.

Jak nietrudno zauważyć, zaprezentowane wybory dowodzą, że w toku czytania studenci biorący udział w badaniu koncentrują się głównie na biegu literackich wydarzeń, więc, jak zwykło się mówić w teorii literatury, na ciągu przyczynowo-skutkowym. Zdaniem znawców jest to postawa dominująca w procesie lektury – poza, oczywiście, liryką. Zjawisko to między innymi podkreśla Wojciech Pasterniak, pisząc, że ten typ konkretyzacji tekstu literackiego nie zmusza do nadmiernego wysiłku intelektualnego⁷.

Ostatnie pytanie ankiety wymagało nie tylko określenia liczby tytułów spoza uczelnianego kanonu przeczytanych w czasie wakacji, ale ujawnienia swoich ewentualnych bardziej osobistych preferencji czytelnicznych. Respondenci mieli bowiem sposobność, choć nie była ona obligatoryjna, wymienienia ulubionych autorów, tytułów lub/i gatunków literackich. Szczegółowe dane zaprezentowano w tabeli 8.

⁷ Zob. W. Pasterniak, *Przygotowanie do odbioru dzieła literackiego*, Wrocław 1977, s. 52.

Tabela 8

Liczba tytułów przeczytanych z własnego wyboru w okresie wakacyjnym

System studiów	Liczba przeczytanych książek z podziałem na płeć	
Stacjonarne	K (28)	M (18)
	0: 5 (17,9%)	8 (44,4%)
	1–2: 14 (50,0%)	7 (38,9%)
	3–5: 9 (32,1%)	3 (16,7%)
	pow. 5: –	–
Niestacjonarne	K (35)	M (13)
	0: 4 (11,4%)	3 (23,1%)
	1–2: 21 (60,0%)	8 (61,5)
	3–5: 7 (20,0%)	1 (7,7%)
	pow. 5: 3 (8,6%)	1 (7,7%)

Źródło: badania własne.

Dane liczbowe zawarte w tabeli 8 w znacznym zakresie potwierdzają zjawisko opisane we wcześniejszych zestawieniach, bowiem także i w tym przypadku zaznacza się większa skłonność kobiet do sięgania po literaturę w czasie wolnym od obowiązków studenckich. Jeśli zsumować wskaźniki procentowe, okaże się, że czynność ta była udziałem ponad 82% studentek kształcących się w systemie dziennym – wobec nieco ponad 55% mężczyzn. Analogiczny wskaźnik na studiach zaocznych wynosi odpowiednio 83,5% i 66,0%, jest więc nieco wyższy niż wśród słuchaczy edukujących się w systemie stacjonarnym. Warto też dodać, że liczba przeczytanych tekstów sytuująca się w przedziale „trzy tytuły i więcej” także sygnalizuje znaczniejszą aktywność czytelniczą słuchaczek. W systemie stacjonarnym jest to 32,1%, w niestacjonarnym 20% – wobec, odpowiednio, niespełna 17% i 8% mężczyzn w obu formach kształcenia. Co więcej, liczbę przeczytanych tytułów przekraczającą pięć deklarowały trzy studentki i tylko jeden słuchacz – w obu przypadkach były to osoby zdobywające wykształcenie w systemie niestacjonarnym.

Zaprezentowane wskaźniki liczbowe warto uzupełnić przeglądem preferencji rodzajowo-gatunkowych oraz sympatii dotyczących nazwisk autorów lub tytułów. Respondenci, zwłaszcza mężczyźni, nie wykazywali w tym przypadku nadmiernej skłonności do zwierzeń, lecz mimo wszystko zgromadzony materiał pozwala na sformułowanie w miarę przejrzystych konkluzji. Ich prezentację należy zacząć uwagą porządkującą: jak już wcześniej sygnalizowano, bardziej chętne do ujawniania swych preferencji były kobiety, toteż od nich właśnie rozpoczęto przegląd czytelniczych wyborów. Na początek słuchaczki studiów dziennych.

Wśród odmian literatury palmę pierwszeństwa dzierży beletrystyka⁸, obecna w blisko 43% odpowiedzi. Ponieważ użyty termin nie jest zbyt precyzyjny, wypada uzupełnić go o odmiany gatunkowe, w przypadku których

⁸ Współcześnie termin ten określa fabularne utwory literackie, pisane prozą, o dominującej funkcji rozrywkowej.

cechy literackie są w miarę jednoznaczne. Respondentki wymieniały „fantastykę”, pozycje „sensacyjno-kryminalne” oraz, co może nieco dziwić, „horror”. Tematyka ta pojawiła się w blisko 15% wypowiedzi. Naturalnie wskaźnik ten dotyczy każdej z wymienionych odmian oddzielnie. Badania dowodzą, że sporą popularnością cieszy się wśród słuchaczek „tematyka biograficzna” – prawie 18% głosów, ponad 21% ankietowanych studentek wymieniło też „literaturę popularnonaukową” oraz „podróźniczo-reportażową”. Dwukrotnie respondentki wskazały także na „tematykę wojenną”, a pojedyncze głosy mówiły o „poezji”, „tematyce historycznej”, „filozoficznej” oraz „romansie”. Tak niska poczytność ostatniej z wymienionych odmian literatury w kontekście płci może zaskakiwać.

Przegląd czytelniczych fascynacji słuchaczek studiów stacjonarnych warto zakończyć pytaniem o miejsce w nich polskiej klasyki literackiej. Niestety, jak zresztą było do przewidzenia, jedynie pojedyncze głosy wymieniały *Dziady*, *Noce i dnie* oraz Pawlikowską-Jasnorzewską. Z autorów powojennych, a także ściśle współczesnych pojawiły się nazwiska Wiesława Myśliwskiego, Ryszarda Kapuścińskiego oraz Stanisława Kuczoka – i jego znany tytuł *Gnój*.

Jeśli chodzi o literackie wybory słuchaczek studiów zaocznych, zasadniczo są one bliskie preferencjom kobiet studiujących w systemie dziennym, bowiem i tu sporym uznaniem cieszy się szeroko pojmowana „beletrystyka”, wymieniona przez blisko 25% respondentek, które ponadto wskazały na tematykę „sensacyjno-kryminalną” – prawie 12% odpowiedzi. Natomiast zauważalna odmiennosć to duże zainteresowanie wśród studentek zaocznych problematyką „popularnonaukową” oraz „romansem”, gatunkami literatury prawie nieobecnymi w wyborach słuchaczek studiów dziennych. Wymienione odmiany uzyskały, odpowiednio, prawie 39% i 31% wskazań.

Także na studiach zaocznych polska klasyka literacka w zasadzie nie jest obecna, gdyż tylko jedna respondentka wymieniła *Ogniem i mieczem* jako przedmiot wakacyjnej lektury. Jednocześnie, co również odróżnia studentki niestacjonarne od stacjonarnych, te pierwsze sygnalizowały, choć epizodycznie, zainteresowanie literaturą powszechną, podając nazwiska Williama Szekspira, Antoine’a de Saint-Exupéry’ego, Michaiła Bułhakowa, Johna Tolkiena i Paola Coelho. Wypada też wymienić Harlana Cobena i Stephena Kinga, a więc światowej renomy twórców powieści grozy, obecnych dwukrotnie w wypowiedziach respondentek. Fascynacja ich dorobkiem w kontekście płci może budzić lekkie zdziwienie, lecz przecież *de gustibus non disputandum est*.

Daleko skromniejsze dane przyniosły wypowiedzi uzyskane od mężczyzn, szczególnie kształcących się w systemie stacjonarnym. Fakt ten wynika z dwóch przynajmniej przesłanek. Przede wszystkim, jak było to wcześniej wspomniane, sondażem objęto mniejszą liczbę słuchaczy – 18 osób wobec 28 kobiet. Po wtóre, ponieważ bardziej dokładne deklaracje czytelnicze nie były w ankiecie obligatoryjne, respondenci skrzętnie skorzystali z możliwości nieujawniania swych osobistych sympatii literackich. W konsekwencji jedynie „literatura fantasy” została wspomniana dwukrotnie, jednak bez precyzyjniejszych wskazań. W pojedynczych przypadkach pojawiła się nadto „tematyka orientalna”, „sensacyjna” i „wojenna”. Również pojedyncze głosy deklarowały przeczytanie

książek Andrzeja Sapkowskiego, Johna Tolkiena i Janusza Wiśniewskiego (respondent podał tytuł jego głośnej powieści *Samotność w sieci*). Nie sposób nie wspomnieć o jednym jeszcze, w kontekście płci nieco zaskakującym wyborze – było nim nazwisko Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, łączonej na ogół z nurtem kobiecym polskiej liryki dwudziestego stulecia.

Bardziej wylewni w ujawnianiu swych indywidualnych sympatii literackich okazali się studenci zaoczni. W ich odpowiedziach, podobnie jak w przypadku kobiet, dominuje beletrystyka – prawie 26% wskazań, w tym „literatura fantasty” oraz „horror” i „sensacja” – po nieco ponad 24% odpowiedzi. Popularnością cieszyła się ponadto „klasyka światowa”, obecna w prawie 14% głosów. Wśród przeczytanych autorów słuchacze dwukrotnie wymienili Williama Szekspira, pojedyncze odpowiedzi mówiły o Henryku Sienkiewiczu i *Ogniem i mieczem* oraz, co też zaskakuje, *Odzie do młodości* Adama Mickiewicza. Również pojedynczy głos wymienił Paula Coelho, reprezentanta prozy iberoamerykańskiej, podając przy okazji tytuł jego ostatniej powieści – *Zdrada*. Także pojedynczy respondenci deklarowali zainteresowanie tematyką filozoficzną i popularnonaukową, nie wglębiając się jednak w nazwiska i tytuły.

Uwagi końcowe

Przedstawiony w niniejszym opracowaniu sondaż badawczy nie jest z całą pewnością reprezentatywny dla szerzej postrzeganych studenckich zainteresowań czytelniczych, wybiegających poza kanon narzucony w uczelni. Więcej, należy mieć świadomość, że jego ewentualne powtórzenie w innym terminie i innym miejscu, jak również objęcie nim odmiennego spektrum respondentów, mogłoby przynieść odmienne rezultaty. Uzyskane wyniki są więc refleksem sytuacji określonej w założeniach badawczych. Mimo tych zastrzeżeń istnieją jednak bardziej, jak się zdaje, obiektywne fakty, które wypada zaakcentować. Przede wszystkim jest to wyraźnie rysująca się dominacja czytelniczej aktywności kobiet – i to zarówno tych, które kształcą się w systemie stacjonarnym, jak i edukujących się w systemie zaocznym. Po wtóre, jeśli odwołać się do powszechnie znanego powiedzenia o naczyniu z wodą wypełnionym w pięćdziesięciu procentach, które dla jednych jest w połowie puste, zaś dla innych w połowie pełne, mimo wszystko studencka aktywność czytelnicza zasługuje, aby umieścić ją w drugiej, optymistycznej części owego porzekadła. Okazuje się bowiem, że są jednak studenci, którzy, poza uczelnianą powinnością, sięgają po książkę. Jest to zapewne ich naturalna potrzeba, a kontakt z literaturą, gatunkowo, jak dowodzą odpowiedzi na pytania ankiety, bardzo zróżnicowaną, to nie tylko sposób na wypełnienie ewentualnego wolnego czasu. Być może czytelnicza wędrówka po niekończących się przestrzeniach ludzkiej myśli obecnej na kartach książek staje się odskocznią od wszechobecnej kultury masowej, którą, przywołując *Sól ziemi*, powieść Józefa Wittlina, niejednokrotnie określić można mianem „chleba dla duszy motłochu”.

Bibliografia

- Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009.
- Janus-Sitarz A., *Lektura szkolna w dobie reality shows*, w: *Metodyka a nauka o literaturze i nauka o języku*, red. D. Michułka, K. Bakuła, Wrocław 2005, s. 131–138.
- Kształcenie literacko-kulturowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, red. D. Karkut, T. Półchłopek, Rzeszów 2010.
- Marzec A., *Ze słowa na obraz. Lektury szkolne na ekranie*, Kraków 1996.
- Metodyka a nauka o literaturze i nauka o języku*, red. D. Michułka, K. Bakuła, Wrocław 2005.
- Między człowiekiem i człowiekiem*, red. M. Burta, M. Kryszczuk, S. Sobieraj, Siedlce 2013.
- Pasterniak W., *Przygotowanie do odbioru dzieła literackiego*, Wrocław 1977.
- Pelczar W., *Dialog tradycji i współczesnych zjawisk kultury popularnej na lekcjach języka polskiego*, w: *Dialog kultur w edukacji*, red. B. Myrdzik, M. Karwatowska, Lublin 2009, s. 198–204.
- Pelczar W., *Poezja w pozauczelnianych zainteresowaniach studentów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie*, w: *Między człowiekiem i człowiekiem*, red. M. Burta, M. Kryszczuk, S. Sobieraj, Siedlce 2013, s. 429–439.
- Pelczar W., *Środki audiowizualne w nauczaniu i uczeniu się literatury*, Rzeszów 1984.
- Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury polskiej studentów zaawansowanych*, red. J. Mazur, Lublin 2000.
- Sekiguchi T., *Detronizacja literatury na polonistyce japońskiej i jej kontratak*, w: *Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury polskiej studentów zaawansowanych*, red. J. Mazur, Lublin 2000, s. 215–224.
- Skowronek B., *Recepcja tekstów filmowych przez licealistów. Stan obecny – perspektywy*, w: *Kształcenie literacko-kulturowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, red. D. Karkut, T. Półchłopek, Rzeszów 2010, s. 216–224.
- Z problematyki kształcenia językowego, literackiego i kulturowego*, red. A. Grochulska, E. Polański, Piotrków Trybunalski 2000.

Streszczenie

Problematyka niniejszego opracowania stanowi swego rodzaju kontynuację refleksji Wojciecha Pelczara zawartych w opublikowanym w 2013 roku tekście *Poezja w pozauczelnianych zainteresowaniach studentów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie* (opublikowanym w: *Między człowiekiem i człowiekiem*, red. M. Burta, M. Kryszczuk, S. Sobieraj, Siedlce 2013). Ich inspiracją, aktualną także w przypadku przemysłów prezentowanych obecnie, były liczne opinie badaczy procesów recepcji literatury, podkreślających z niepokojem dość powszechne zjawisko spadku czytelnictwa, szczególnie wśród młodego pokolenia Polaków. Autor omawia wiele kwestii związanych z tym zagadnieniem. Dotyka między innymi motywacji, które kierują studentami podczas wyboru literatury, oraz częstotliwości sięgania po lektury niebędące pracąadaną, a także wskazuje elementy formalne tekstu w zainteresowaniach młodzieży.

**Reading Interests of Students of Journalism and English
from the University of Information Technology and Management
in Rzeszów**

S u m m a r y

The issue of this essay is a continuation of the reflection contained in the text published by Wojciech Pelczar entitled: *Poezja w pozauczelnianych zainteresowaniach studentów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie* (in: *Między człowiekiem i człowiekiem*, eds M. Burta, M. Kryszczuk, S. Sobieraj, Siedlce 2013). The inspiration, as in the case of the current reflections, were the numerous opinions of researchers of literature reception, who anxiously highlight the presently quite common phenomenon of declining readership, especially among the younger generation of Poles. The author discusses many issues related to the readership of young people. He writes, among other things, about motivations that guide students in the selection of literature and the frequency of reaching for non-homework books as well as indicates the formal elements of texts within the interests of young people.

